

2019-102

Archeologienota Geel Hezeschrans

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

17-9-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Geel Hezeschrans (provincie Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingreep 1000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota bouwt verder op de bekrachtigde/in akte genomen archeologienota met ID 6175. Die bestaande archeologienota behelsde de sloopwerken van de gebouwen gelegen in het te ontwikkelen bedrijventerrein Hezeschrans. In het programma van maatregelen was voorzien dat er een proefsleuvenonderzoek diende te gebeuren na deze sloopwerken. Deze sloop is op heden nog niet uitgevoerd, en het sleuvenonderzoek dus ook niet. Deze nieuwe archeologienota behelst de bouwwerken op een deelzone van dat bedrijventerrein Hezeschrans, die echter ook delen van enkele percelen omvat die niet in de oorspronkelijke afbakening waren opgenomen. Omdat het huidige plangebied niet exact overeenkomt met het plangebied waarvoor al een archeologienota bestaat, en het programma van maatregelen van deze bestaande archeologienota nog niet is uitgevoerd, dient er een nieuwe archeologienota opgemaakt te worden voor de bouwwerken op de deelzone. Deze nieuwe archeologienota bouwt verder op de bekrachtigde archeologienota, ook het programma van maatregelen is gelijkaardig. Omdat er nu een nieuwe archeologienota dient opgemaakt te worden voor deze deelzone, is de kans reëel dat het programma van maatregelen zoals opgenomen in de bekrachtigde/in akte genomen archeologienota met ID 6175 niet langer uitvoerbaar zal zijn, en dat er voor de andere deelzones binnen het bedrijventerrein ook nieuwe archeologienota's moeten opgemaakt worden.

Het terrein, 4697m² groot, heeft een rechthoekige vorm en is noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerd. Het sluit in het noorden aan op de Herentalseweg. Centraal, van noord naar zuid, is een loods aanwezig. In het zuiden valt een deel van een zwembad, horend bij een tuin van een woning langs de straat Hees, binnen het plangebied. De rest van het terrein wordt ingenomen door gras, enkele bomen ten westen van de loods en een oppervlakkig verharde oprit ten oosten van de loods.

Het plangebied is gelegen in het gehuchtje Hees, dat sinds de Ferrariskaart uit 1777 eigenlijk niet veel wijziging heeft ondervonden. In de 18de en 19de eeuw bevond een deel van een gebouw dat tot dit gehucht behoorde zich in de zuidoostelijke hoek van het plangebied. Het huidige uitzicht van het terrein gaat grotendeels terug tot minstens 1971, op dat moment was de loods reeds aanwezig. De oudste vermelding van Hees gaat terug 1213. Ten zuiden ligt de Hezerschrans, een omgrachte site die in de 16de-17de eeuw gebruikt werd als onderkomen voor de buurtbewoners bij onlusten. Tussen de Hezerschrans en het plangebied werd in het verleden klei ontgonnen en werden bakstenen gemaakt. De ligging van de straat Hees, net ten noorden van deze kleirijke gronden op iets hogere en minder natte gronden, op de zuidflank van een zandrug, was aantrekkelijk voor bewoning, vandaar dat het gehucht zich op deze plek ontwikkelde. Archeologisch is de omgeving zo goed als ongekend. In de ruime omgeving zijn wel sites gekend, met bewoningssporen uit de metaaltijden en de middeleeuwen. Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische

verwachting heeft. Voor sporen uit de volle en late middeleeuwen en de nieuwe tijden is er, gezien de oorsprong van het gehucht Hees, een eerder hoge verwachting. Er is een verhoogde kans op de aanwezigheid van baksteen-/pottenbakkersovens, of andere sporen/structuren gerelateerd aan kleiwinning en baksteenproductie. Daarnaast zijn sporen uit brons- en of ijzertijd niet uit te sluiten. Sites uit de Romeinse periode zijn in de omgeving niet gekend, maar zijn eveneens niet uit te sluiten. Naar steentijden toe geldt er geen verhoogde verwachting voor het plangebied, het bestaat hoofdzakelijk uit matig natte lemig zandgronden met plaggen. Door het steken van plaggen is doorgaans de originele bodemopbouw volledig verspit en zijn mogelijke steentijdsites niet langer meer in situ maar ex situ aanwezig.

De werken waarop deze archeologienota betrekking heeft, betreffen het rooien van de nog niet verwijderde begroeiing, het bouwrijp maken van het terrein, en de nieuwbouwwerken. Op het terrein wordt centraal een bedrijfsgebouw opgericht, met ten noorden en ten zuiden parkeerplaatsen die te bereiken zijn via een oprit die aansluit in het noorden van het plangebied aan de Herentalseweg. Zowel de oprit als de parkeerplaatsen worden verhard (waterdoorlatende klinkers, betonplaten, waterdoorlatende grasdals). Langs de westelijke grens wordt een groenstrook voorzien, waaronder een groot aantal infiltratiekratten worden ingericht. Onder en rond het gebouw worden nutsvoorzieningen en – leidingen aangelegd. Het gebouw wordt gefundeerd op een bodemplaat die in de volle grond wordt aangelegd, met plaatselijke diepere uitgravingen tot op draagkrachtige grond voor de puntsgewijze funderingen. Er zullen aanzienlijke werken gebeuren op het volledige plangebied, waarbij minstens de teelaarde zal verstoord worden.

Het plangebied heeft een bepaalde archeologische verwachting: de plaatsnaam van het gehucht Hees gaat terug tot begin 13de eeuw, en in de 18de en 19de eeuw was in de zuidoostelijke hoek van het terrein bebouwing aanwezig. Op basis van het bureauonderzoek alleen niet kan bepaald worden of er al dan niet een archeologische site aanwezig is. De werken hebben een impact op het volledige plangebied, waarbij een algemene verstoring van minstens de teelaarde zal plaatsvinden. De kans dat hierbij archeologisch erfgoed wordt vernield is reëel. Gezien de lange bewoningsgeschiedenis op dit gehucht, zijn onder meer restanten van hout-, vakwerk- of steenbouw te verwachten, waarvan het niet onwaarschijnlijk is dat restanten zich ondiep onder het huidige maaiveld bevinden. Verder vooronderzoek zal een relevante kenniswinst opleveren, niet alleen voor wat betreft de ontwikkeling van het middeleeuwse gehucht, maar ook voor oudere periodes. Bovendien is de omgeving archeologisch ongekend. Er wordt dus een verder vooronderzoek geadviseerd. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na de sloop- en rooiwerken.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

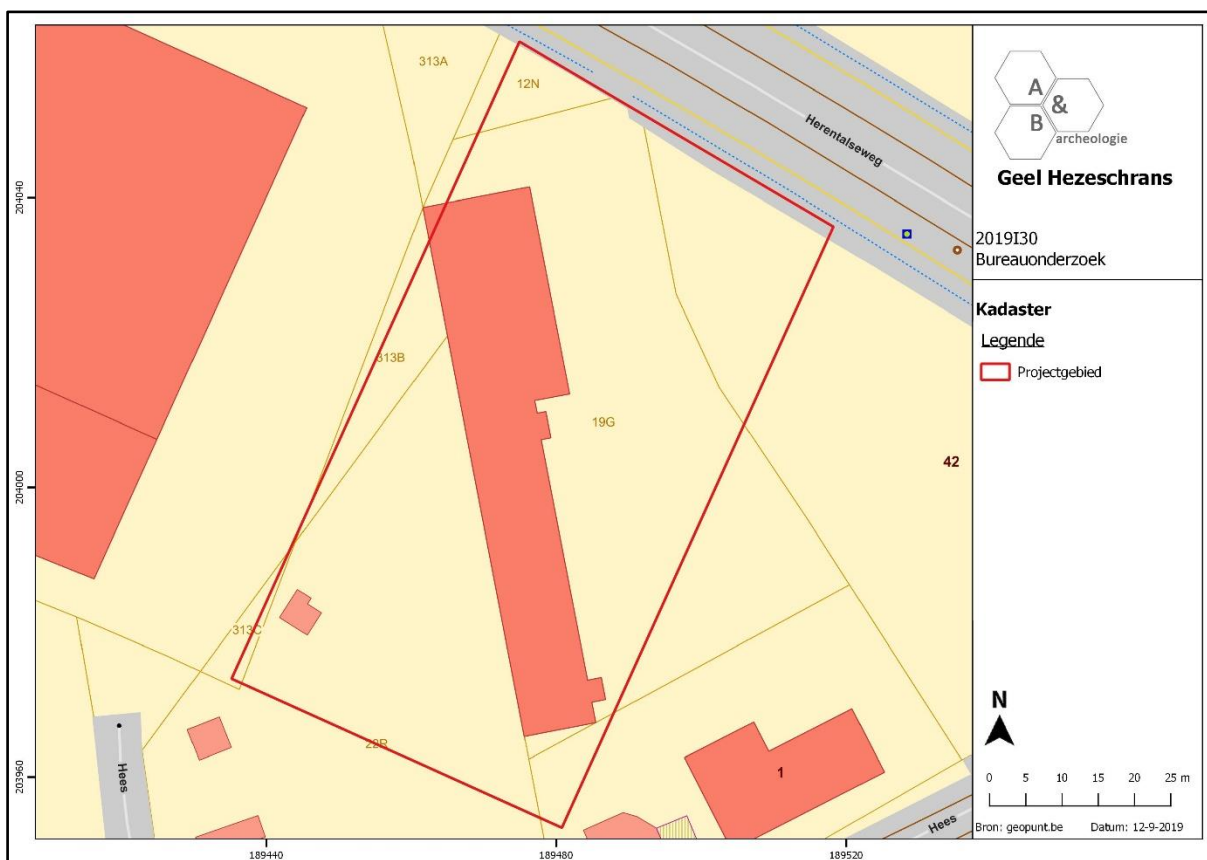
Locatiegegevens: Antwerpen, Geel, Hees-Herentalseweg

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 189197,42 en Y: 203865,09; X: 189679,98 en Y: 204094,27

Oppervlakte plangebied: 4697m²

Kadastergegevens: Geel, afdeling 3, sectie B, perceel 12N, 313B, 16E (partim), 19G (partim), 20E (partim), 22R (partim)

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Plangebied aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er sporen aanwezig die in verband kunnen gebracht worden met het ontstaan en de ontwikkeling van het gehucht Hees? Zijn er in de zuidoostelijke hoek restanten aanwezig van de bebouwing die daar wordt afgebeeld op de 18de- en 19de-eeuwse kaarten?
- Zijn er aanwijzingen voor sporen/structuren gerelateerd aan kleiwinning en baksteenproductie?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw? Is er sprake van erosie?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

De voorwaarden voor de sloop maken deel uit van de bekrachtigde/in akte genomen archeologienota met ID 6175, die hoort bij een andere omgevingsvergunning, en kunnen in deze archeologienota niet opnieuw worden afgedwongen. In ieder geval kan het verder vooronderzoek pas aanvatten na de sloop, en na het rooien van de resterende bomen. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen stronken uitgetrokken of gefreesd worden. Op die manier wordt vermeden dat er niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd geraakt. De stronken en het wortelgestel kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. De sleuven zijn georiënteerd volgens de lengterichting van het plangebied. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 470m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 117m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 587m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan (blauw) geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.